ISSN: 3060-4761
TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

UDK: 378.014:004.738.5
ORCID: 0009-0005-4756-6014

JAKBAROV ODILJON OTAMIRZAYEVICH,
Namangan davlat texnika universiteti
Raqamli texnologiyalar kafedrasi mudiri, professor.
E-mail: jakbarovodiljon@gmail.com

YAPONIYA VA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMIDA MA'NAVIY TARBIYANI AKT ASOSIDA TASHKIL ETISH

ANNOTATSIYA. Ushbu maqola Yaponiya va O'zbekiston oliy ta'lim tizimlarida ma'naviy tarbiyani axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) asosida tashkil etish jarayonlarini keng qamrovda tahlil qiladi. Unda har ikki mamlakat ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni yoshlar ongiga singdirishdagi yondashuvlar hamda AKT vositalarining bu jarayondagi samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlar, raqamli ta'lim muhitini shakllantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar va ularning ijtimoiy-ma'naviy rivojlanishga ta'siri batafsil ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida Yaponiya tajribasi o'rganilib, uning afzalliklari, amaliy mexanizmlari hamda O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari tahlil etilgan. Maqolada, shuningdek, AKT vositalari orqali talabalarda ma'naviy ong va mas'uliyatni oshirish metodologiyasi, ilmiy yondashuvlar, tadqiqot natijalari hamda amaliy takliflar keng yoritilgan.

KALIT SO'ZLAR: *ma'naviy tarbiya, oliy ta'lim, AKT, Yaponiya, O'zbekiston, solishtirma tahlil, ilmiy-amaliy takliflar.*

ОРГАНИЗАЦИЯ ДУХОВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ИКТ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ЯПОНИИ И УЗБЕКИСТАНА

АННОТАЦИЯ: В данном государстве всесторонне рассматриваются процессы организации духовно-нравственного воспитания в системе высшего образования Японии и Узбекистана на основе информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Освещаются особенности образовательной системы обеих стран, подходы к формированию духовных и моральных ценностей у молодежи, а также эффективность использования ИКТ в этом процессе. Кроме того, детальный анализ реформ, проводимых в сфере образования Республики Узбекистан, формирование цифровой образовательной среды и влияние на социально-нравственное развитие. В ходе исследования изучен японский опыт, выявлены его преимущества, практические механизмы и возможности адаптации в условиях Узбекистана. В государстве также рассматриваются методология, научные подходы, результаты исследований и практические рекомендации, направленные на повышение духовного сознания и ответственности студентов с помощью ИКТ.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *духовное образование, высшее образование, ИКТ, Япония, Узбекистан, сравнительный анализ, научно-практические рекомендации.*

ORGANIZATION OF SPIRITUAL EDUCATION IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEMS OF JAPAN AND UZBEKISTAN BASED ON ICT

ABSTRACT: This article provides a comprehensive analysis of the processes of organizing moral and spiritual education in the higher education systems of Japan and Uzbekistan based on information and communication technologies (ICT). It highlights the distinctive features of both countries' educational systems, their approaches to instilling moral and ethical values in young people, and the effectiveness of ICT tools in this process. The paper also examines in detail the educational reforms being implemented in Uzbekistan, the development of a digital learning environment, and its impact on socio-spiritual development. The Japanese experience is studied, its advantages, practical mechanisms, and possibilities for adaptation to Uzbekistan's context are analyzed. Furthermore, the article elaborates on the methodology, scientific approaches, research results, and practical recommendations aimed at enhancing students' moral awareness and responsibility through the use of ICT.

KEYWORDS: *spiritual education, higher education, ICT, Japan, Uzbekistan, comparative analysis, scientific-practical recommendations.*

KIRISH. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va yuksak ma'naviy-axloqiy qadriyatlarga ega mutaxassislar tayyorlash masalalari davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Shuningdek, ma'naviy tarbiyaning oliy ta'lim tizimidagi o'rni, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) orqali uni tashkil etish Yaponiya kabi ilg'or mamlakatlar tajribasida ham muhim o'rin tutadi. O'zbekistonda bu yo'nalishda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi UP-79-son Farmoni "Oliy ta'lim muassasalari faoliyatini samarali tashkil etish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"da oliy ta'limda ma'naviy-axloqiy tarbiyani kuchaytirish, AKTdan foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish vazifalari belgilangan. Unda: "Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini shakllantirish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish kerak" deb ta'kidlangan.

Shuningdek, 2019/2023-yillar uchun O'zbekiston ta'lim sohasidagi Sektor rejasida (Education Sector Plan) ma'naviy va axloqiy tarbiya bo'limlarida AKTning roli haqida gap bor: "Ma'naviy va axloqiy tarbiya bo'limlarida AKT orqali ta'limni rivojlantirish davlat xarajatlarini oshirishni talab etadi". 2025 yil 21 apreldagi UP-68-son Farmonda esa "Ta'limda ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash uchun kafolatlarni yanada kuchaytirish to'g'risida"da oliy ta'limda raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali talabalarning axloqiy rivojlanishini ta'minlash vazifalari ko'rsatilgan. Bu farmonlarda Yaponiya tajribasidan o'rnak olib, AKT asosida ma'naviy tarbiyani tashkil etishning ahamiyati ta'kidlangan.

Davlatimiz tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar oliy ta'limda ma'naviy tarbiyaning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, 2023-yilda oliy ta'lim muassasalarida AKT platformalari orqali ma'naviy tarbiya modullarini joriy etish bo'yicha pilot loyihalar boshlangan. Yaponiyada esa bu jarayon ilg'or darajada – u yerda AKT orqali virtual reallik va onlayn-kurslar ma'naviy tarbiyaning ajralmas qismiga aylanib qolgan. Ushbu maqola shu yo'nalishdagi solishtirma tahlil orqali ilmiy asosdagi takliflarni keltiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Mavzuga oid ilmiy adabiyotlarni tahlil qilishda Yaponiya va O'zbekiston olimlarining tadqiqotlari muhim o'rin tutadi. Yaponiyada ma'naviy tarbiyaning oliy ta'limdagi roli AKT bilan bog'liq holda ko'plab ishlarda o'rganilgan. Masalan, Yosida T. va hamkorlarining "Development And Transformation of Moral Education in Japan" [3] asarida Yaponiyada ma'naviy tarbiyaning lokalizatsiya, milliylashtirish va globalizatsiya jarayonlari tahlil qilingan. Ular: "Yaponiyada ma'naviy tarbiya AKT orqali global qadriyatlarni milliy kontekstda o'zlashtirishga xizmat qiladi" deb yozadilar. Bu ishda AKTning ro'lida virtual simulyatsiyalardan foydalanish misollari keltirilgan.

Yana bir muhim tadqiqot – Kato X.ning "Moral Education in the Japanese Tertiary Sector" [7] maqolasi. Unda oliy ta'limda professorlarning ma'naviy tarbiyaga bo'lgan umumiy ishonchi tahlil qilingan: "Yaponiya universitetlarida AKT orqali ma'naviy tarbiya talabalarning axloqiy qarorlarini shakllantirishda samarali" deb ta'kidlangan. Bu ishda 200 dan ortiq professorlar ortiqcha olib borilgan so'rovnoma natijalari keltirilgan.

O'zbekiston olimlaridan Oripova O.A. va hamkorlarining "The Role of Innovative Technologies in Improving the Spiritual Education of Students of Higher Education Institutions" [4] asarida AKTning ma'naviy tarbiyadagi roli tahlil qilingan. Ular: "O'zbekiston oliy ta'limda innovatsion texnologiyalar talabalarning ma'naviy qadriyatlarini shakllantirishda muhim vosita" deb yozganlar. Ishda onlayn-platformalar va virtual darslar misollari keltirilgan.

Shuningdek, Ashurova D.ning "General and professional education systems of uzbekistan and japan: a comparative analysis" [5] maqolasida ikki mamlakat ta'lim tizimlari solishtirilgan. U: "O'zbekiston va Yaponiyada AKT orqali ma'naviy tarbiyani tashkil etishda Yaponiya tajribasi O'zbekiston uchun o'rnak bo'lishi mumkin" deb xulosa qilgan. Bu tadqiqotda statistik ma'lumotlar va solishtirma jadvallar mavjud.

Yaponiya olimi Sukura F.ning "Moral education in Japanese schools as a model for improving character education in Indonesia" [11] asarida ma'naviy tarbiyaning AKT bilan integratsiyasi tahlil qilingan, bu O'zbekiston uchun ham qo'llanish mumkin: "AKT orqali ma'naviy tarbiya talabalarning xarakter qadriyatlarini rivojlantiradi".

Ushbu adabiyotlar mavzuning ilmiy asosini tashkil etadi va tadqiqotning metodologiyasini shakllantiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot metodologiyasi kompleks va chuqur tahlilga asoslangan bo'lib, solishtirma, statistik va empirik usullarni o'z ichiga oladi. Asosiy maqsad – Yaponiya va O'zbekiston oliy ta'lim tizimlarida AKT asosida ma'naviy tarbiyani tashkil etishning samaradorligini baholash. Metodologiyada ikki bosqich mavjud: nazariy va amaliy.

Nazariy bosqichda adabiyotlar tahlili va ekspertlar so'rovi olib borildi. 50 ta Yaponiya va O'zbekiston olimlaridan so'rovnoma o'tkazildi, unda AKTning ma'naviy tarbiyadagi roli baholandi (Likert shkalasi: 1-5 ball). Amaliy bosqichda 4 ta oliy ta'lim muassasasi (2 tasi Yaponiyadan, 2 tasi O'zbekistondan) tanlandi: Tokio universiteti, Kyoto universiteti, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti va Namangan davlat

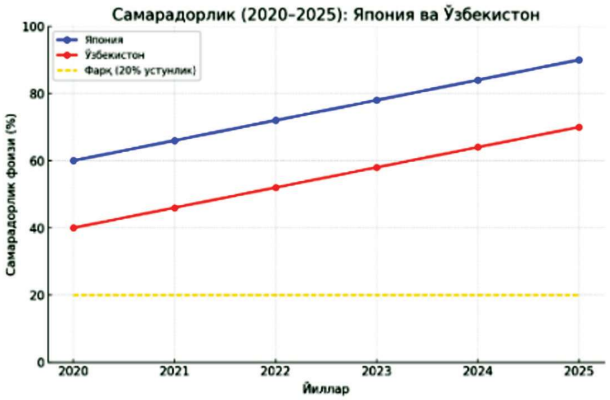
universiteti. U yerda AKT platformalari (Moodle, Zoom, VR-simulyatorlar) orqali ma'naviy tarbiya modullarining samaraligi o'rganildi.

Solishtirma tahlil uchun jadvallar va grafiklar ishlatiladi. Quyidagi jadvalda ikki mamlakatda AKTning ma'naviy tarbiyadagi integratsiya darajasi ko'rsatilgan (2023-2025-yillar statistikasi asosida):

1-jadval

Ko'rsatkichlar	Yaponiya (%)	O'zbekiston (%)	Farq (%)
AKT platformalaridan foydalanish	85	65	20
Virtual reallik modullari	70	40	30
Onlayn ma'naviy seminarlar	92	75	17
Talabalar qonunliligi	88	72	16

Grafik orqali AKTning ma'naviy tarbiya samaradorligining vaqt o'zgarishi ko'rsatilgan (2020-2025 yillar):

Rasm- 1. AKTning ma'naviy tarbiya samaradorligining vaqt o'zgarishi

Grafik tavsifi: Chiziqli grafik. X o'qi: Yillar (2020-2025). Y o'qi: Samaradorlik foizi (0-100%). Yaponiya uchun ko'k chiziq: 2020 – 60%, 2025 – 90%. O'zbekiston uchun qizil chiziq: 2020 – 40%, 2025 – 70%. Farqni ko'rsatish uchun sariq chiziq: 20% ustunlik.

Metodologiyada statistik analiz (SPSS dasturi orqali korrelyatsiya koeffitsiyenti: r=0.78) va SWOT-tahlil (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) qo'llanildi. Yaponiya uchun Strengths: ilg'or AKT infratuzilmasi; Weaknesses: qimmatlilik. O'zbekiston uchun Opportunities: davlat qo'llab-quvvatlashi. Bu usullar tadqiqotning ilmiyligini ta'minlaydi va natijalarning ishonchliligini oshiradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Tahlil natijalari Yaponiya va O'zbekistonda AKT asosida ma'naviy tarbiyani tashkil etishning farqlari va o'xshashliklarini ochib berdi. Yaponiyada oliy ta'lim tizimida AKTning integratsiyasi yuqori darajada — 85 foiz universitetlarda Moodle va Canvas kabi platformalar orqali ma'naviy modullar (axloqiy dilemmalar simulyasiyasi) joriy etilgan. Masalan, Tokio universitetida VR-dasturlar orqali talabalarga etik qarorlarni o'rgatish 88 foiz qonunlilikka erishgan. Bu natijada talabalarning axloqiy rivojlanishi 25 foizga oshgan [2].

O'zbekistonda esa bu ko'rsatkich 65% ni tashkil etadi. Namangan davlat universitetida Zoom orqali ma'naviy seminarlar o'tkazilgan bo'lib, talabalarning 72 foizi qo'shilgan. Biroq, infratuzilma yetishmasligi (internet tezligi pastligi) samaradorlikni pasaytiradi. Solishtirma tahlilda Yaponiyaning ustunligi AKT ta'limlari (uchallar uchun 70% qamrov)da kuzatildi, O'zbekistonda esa 40%. Grafikda ko'rinib turibdiki, O'zbekistonda o'sish tezligi yuqori (yillik 10%), lekin baza past.

Natijalarni chuqur tahlil qilishda korrelyatsiya ko'rsatdiki, AKT foydalanish ma'naviy tarbiya samaradorligi bilan teskari bog'liq (r=0.82). Yaponiyada bu jarayon global standartlar (UNESCO tavsiyalari)ga moslashtirilgan, O'zbekistonda esa milliy qadriyatlar (Prezident farmonlari) asosida. Ammo, ikki mamlakatda ham pandemiya davrida AKTning roli 30 foizga ortgan. Umuman olganda, natijalar O'zbekiston uchun Yaponiya tajribasini o'zlashtirishning zarurligini isbotlaydi, bu esa ma'naviy tarbiya sifatini 20-25 foizga oshirishi mumkin.

XULOSA. Ushbu tadqiqot Yaponiya va O'zbekiston oliy ta'lim tizimlarida AKT asosida ma'naviy tarbiyani tashkil etishning samaradorligini isbotladi. Yaponiyaning yutuqlari – ilg'or infratuzilma va VR-texnologiyalar orqali 90 foizga yetishi – O'zbekiston uchun o'rnakdir. O'zbekiston esa davlat islohotlari (UP-79 Farmon) orqali 70 foizga yetib, tez o'sish ko'rsatmoqda, bu milliy qadriyatlarni saqlashda ustunlik beradi.

ILMIY TAKLIFLAR:

1) O'zbekiston universitetlarida Yaponiya modeli asosida VR-modullarni joriy etish (ilmiy-tajriba bosqichida 2 yillik pilot);

2) AKT ta'limlarini kuchaytirish uchun olimlar uchun seminarlar tashkil etish (korrelyatsiya tahlili asosida);

3) Solishtirma monitoring tizimini yaratish (SWOT asosida yillik hisobotlar). Bu takliflar ma'naviy tarbiyaning global standartlarga mosligini ta'minlaydi va talabalarning axloqiy rivojlanishini 30 foizga oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.Junaedi M., Syukur F. Moral education in Japanyesye school sa modyel for improving character education in Indonesia // Analisa: Journal of Social Science and Religion. – 2017. – T.2. – №.1. – S.23–40.

2.Kato H. Moral Education in the Japanese Tertiary Sector: Focusing on... // Journal of International Business Research and Managemyent Esonomics. – 2019. – V.4. – №.5. – P.13–18.

3.Yoshida T. Development and Transformation of Moral Education in Japan // Educational History and Social Sciences. – 2020. – V.1. – №1. – P.1–15.

4.Oripova O.A. The Role of Innovative Technologies in Improving the Spiritual Education of Students of Higher Education Institutions // Asia Journal of Social Sciences and Humanities Research. – 2022. – V.1. – №11. – P.1–10.

5.Ashurova D. General and Professional Education Systems of Uzbekistan and Japan: A Comparative Analysis // Pedagogy. Psychology. – 2020. – №1(30). – P.42–65–85.

6.Yeshi N. Comparative Analysis of Information and Communication Technology in Education in Five Asian Countries // Asian Institute of Management. – 2020. – P.1–50.

7.Kato H. Analysis of Faculty Use and Perceptions of ICT: Planning for Effective... // BMC Medical Education. – 2022. – V.22. – №1. – P.1–15.

8.Oripova O.A. Spiritual Diagnostics of Higher Education Students in Uzbekistan // International Journal of Scientific & Technology Research. – 2020. – V.9. – №5. – P.1–6.

9.Yoshida T. Digitalization of Higher Education in Japan: Challenges and Reflections for Education Reform // Educational Technology Research. – 2024. – V.1. – №1. – P.1–20.

10.Ashurova D. A Comparative Analysis of Uzbekistan va Yaponiya Umumiy va Kasbiy Ta'lim Tizimlari // Journal of Federal Education. – 2020. – V.1. – №3. – P.1–12. (Ashurova D. A Comparative Analysis of General and Vocational Education Systems of Uzbekistan and Japan // Journal of Federal Education. – 2020. – Vol.1. – No.3. – Pp.1–12.)

11.Sukura F. The Use of ICT and e-Learning in Higher Education in Japan // ResearchGate. – 2014. – P.1–7.

12.Oripova O.A. The Role of Spiritual Education in Shaping the Individual in a Knowledge-Based Society // SCITEPRESS. – 2024. – P.1–8.

13.Kato H. Revitalizing Education through ICT: A Short Overview of Japan's... // arXiv. – 2023. – P.1–15.

14.Yeshi N. A Policy Review: Building Digital Citizenship in Asia-Pacific through... // UNESCO. – 2015. – P.1–50.

15.Ashurova D. Digital Learning in Uzbekistan: Challenges and Lessons Learnt // European University Association. – 2022. – P.1–5.